

Asia: VN/1227/2024

Hallituksen esitys jatkuvan oppimisen digitaalista palvelukokonaisuutta koskevaksi lainsäädännöksi

Osaamistiedot

Onko ehdotettu laki valtakunnallisesta jatkuvan oppimisen osaamistietovarannosta selkeä? Jos ei, mikä siinä on epäselvää?

Lakiesitys on pääosin selkeä. Epäselvyyttä voi liittyä tietojen käytön rajauksiin ja siihen, miten varmistetaan, ettei tietovarannon käyttö rajoita yksilön yksityisyyden suojaa. Tietovarannon käytössä saattaa syntyä epäselvyyksiä siitä, miten yksilön tietoja käytetään ja jaetaan eri toimijoiden välillä. Lähtökohtana osaamisprofiilissa olisi, että yksilö päättäisi, mitä tietoja profiiliinsa itse antaisi osaamisestaan ja sen kehittämistä. Tämä voi muodostua ongelmalliseksi tietojen yhteismitallisuuden näkökulmasta. Tietosisältöjen subjektiivinen luonne tulee huomioida, kun mietitään missä ja miten tietovarantoa voi hyödyntää.

On myös syytä tarkastella, onko termi ”jatkuva oppiminen” riittävän vakiintunut, jotta sitä voidaan käyttää lain otsikossa ilman, että sen sisältöä on avattu tarkemmin. Termin vakiintumattomuus voi johtaa korkeakoulujen toiminnassa ristiriitaisiin tulkintoihin, joten se tulisi määritellä tarkemmin.

Onko teillä huomioita osaamistietojen hyödyntämismahdollisuuksista ja reunaehdoista pykälissä 7 ja 8?

Hallituksen esityksen mukaan ehdotetussa 8 §:ssä säädettäisiin valtiosääntöoikeudellisesta suostumuksesta suojatoimena (s. 47). Tietosuoja-asetuksessa on säädetty suostumuksesta henkilötietojen käsittelyn laillisena perusteena (6 ja 9 artikla). Tietosuoja-asetuksen mukaan rekisterinpitäjän, ei rekisteröidyn velvollisuutena on toteuttaa riittävät tekniset ja organisatoriset suojatoimet.

Hallituksen esityksen mukaan: ”Monet Osaamispolku-palvelussa, osaamistietovarannossa ja koulutustarjonnan tietovarannossa käsiteltävät tiedot olisivat julkisia. Osaamistietovarantoon voisi kuitenkin sisältyä myös erityisiä tai salassa pidettäviä henkilötietoja, jos niiden sisällyttäminen tietovarantoon olisi välttämätöntä koulutus- tai ammatinvalinnan tai osaamisen kehittämisen kannalta. Esityksen mukaan osaamistietovarannossa olevia käyttäjän henkilötietoja saisi kuitenkin käyttää ensisijaisesti vain laissa säädetyn palvelun tarjoamiseksi käyttäjälle. Tietojen käyttö muihin tarkoituksiin esityksen 7 §:n mukaisesti edellyttäisi, että Opetushallitus anonymisoisi tiedot tai että

käyttäjä antaisi suostumuksen tietojensa hyödyntämiseen. Arkistointi ei olisi myöskään mahdollista ilman rekisteröidyn suostumusta. Käyttäjän suostumusta edellytettäisiin riippumatta siitä, luokitellaanko tiedot julkisiksi vai salassa pidettäviksi.” Lisäksi todetaan, että Työmarkkinatorin työnhakuprofiileja koskee julkisuuslain yleissääntely tietojen luovuttamisesta ja tietojensaantioikeuksista. Lakiesityksessä ehdotettu suostumusvaatimus ei siten ulottuisi tietoihin, jotka käyttäjä olisi siirtänyt osaamisprofiilistaan työnhakuprofiiliinsa. Näin ollen voimassa olisi kahdenlaista sääntelyä samojen tietojen osalta perustuen yleislainsäädäntöön (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta) tai ehdotetun lain 7–8 §:ään. Hallituksen esityksen mukaan yksilöt saattaisivat hyötyä palvelusta vähemmän, jos palvelun käyttämistä rajoittaisi pelko siitä, mihin palveluun annettuja tietoja voitaisiin automaattisesti käyttää.

Yliopisto pyytää huomioimaan, ettei säädettävä lainsäädäntö tarpeettomasti rajoita henkilötietojen käsittelyä tieteelliseen tutkimukseen, tilastointiin tai arkistointiin. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklan b kohdan mukaan henkilötietojen myöhempää käsittelyä yleisen edun mukaisia arkistointitarkoituksia taikka tieteellisiä tai historiallisia tutkimustarkoituksia tai tilastollisia tarkoituksia varten ei katsota artikla 89 1 kohdan mukaisesti yhteensopimattomaksi alkuperäisten tarkoitusten kanssa ("käyttötarkoitussidonnaisuus").

Yliopisto haluaa tuoda esille, ettei viranomaisen tietovarannon henkilötietoja voida ”automaattisesti käyttää” vaan luovutettaessa niitä eteenpäin olivat tiedot sitten julkisia tai salassapidettäviä on tarkastettava luovutuksensaajan oikeus käsitellä henkilötietoja. Anonymisointi on aina ensisijaisen vaihtoehto, mutta tieteellisen tutkimuksen tai arkistoinnin toteuttaminen ei ole aina mahdollista ilman tunnistetietoja. Yleislainsäädäntö mahdollistaisi paremmin edellä kerrottujen tarkoitusten toteuttamisen.

Muita huomioita ehdotetusta osaamistietovarantoa koskevasta sääntelystä?

Osaamispolun, Opintopolun, Osaamiskompassin ja Opin.fi palvelun osalta jää epäselväksi ovatko nämä päällekkäisiä tai keskenään kilpailevia palveluita ja näyttäytykö kokonaisuus koherentilta ja käytettävältä rekisteröidylle. Palvelujen suhdetta toisiinsa tulisi kuvata myös viitearkkitehtuurin tasolla. Olisi tarpeen sisällyttää esitykseen selvitys olemassa olevien palveluiden kokonaisuudesta, rahoituksesta ja mahdollisista päällekkäisyyksistä.

Koulutustarjonnan tiedot

Onko opinto- ja tutkintorekisterilakiin ehdotettu luku jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan tietovarannosta selkeä? Jos ei, mikä siinä on epäselvää?

Jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan tietovarantoa koskeva luku on selkeä.

Onko palveluun sisällytettävä, pykälien 22 b ja 22 c mukainen koulutustarjonta tarkoituksenmukainen?

Palveluun sisällytettävän koulutustarjonnan määrittely on tarkoituksenmukainen.

Lakiesityksen 22 b § todetaan, että tietovarantoon tulee tallentaa ”yliopistolaisissa tarkoitettun tutkintokoulutuksen ja tutkintojen osien tarjonta”. Jotta pykälä olisi selkeä, tulisi siinä viitata suoraan yliopistolain 7 § 1 momentin mukaisiin opintoihin.

Muita huomioita ehdotetusta koulutustarjonnan tietovarantoa koskevasta sääntelystä?

Esityksessä ei kuvata tarkemmin, mitä tietoja ja opintojen rakenteita tutkintokoulutuksen ja tutkintojen osien tarjonnasta tietovarantoon tulee viedä. Olisi tärkeää ohjeistaa koulutuksen tarjoajat tarkemmin siihen, mitä tietoja tarjonnan tulee sisältää, jotta varmistetaan koulutuksen tarjoajien yhtenäiset toimintatavat ja lain hengen mukainen toiminta.

Muita huomioita

Muita huomioita hallituksen esityksen luonnoksesta:

Esitetty laki valtakunnallisesta jatkuvan oppimisen osaamistietovarannosta 5§ edellyttää rekisterinpitäjältä vastuuta tiedon täsmällisyydestä ja velvollisuudesta korjata tiedot, vaikka tiedon siirto (esim. Tiedon korjaamiseksi) edellyttää henkilöltä tiedon luovutuksen suostumusta (vrt 2 §). Rekisterinpitäjän vastuita koskien tietojen oikeellisuutta ja tietojen korjaamista tulee täsmentää tietojen siirron ja luovuttamisen osalta.

Lain aikataulu on hyvin kunnianhimoinen. Esityksen mukaan laki tulisi voimaan 1.7.2025, mikä tarkoittanee, että silloin uuden jatkuvan oppimisen koulutustarjonnan tietovarannon on oltava käytössä. Lakimuutokset voivat edellyttää yliopistoilta järjestelmäkehittämistä, sillä lainsäädäntö edellyttäisi erityisesti koulutustarjontaa koskevien tietojen osalta uudenlaista tiedonsiirtoa korkeakoulujen omista järjestelmistä Osaamispolun tietovarantoihin. Hallinnollinen työ lisääntyy, mikäli korkeakoulut veloitetaan viemään merkittävässä määrin uutta tietoa koulutustarjonnasta Osaamispolun tietovarantoon. Työmäärä lisääntyy erityisesti, jos tietoa ei pystytä siirtämään tietovarantoon suoraan Osaamispolun tietovarannon ja korkeakoulujen opintotietojärjestelmien tai tulevan Digivision tuottaman tietovarannon välisten rajapintojen kautta. Yliopisto katsoo, että Digivision tietoaltaan tulee toimia korkeakoulujen koulutustarjonnan master-lähteenä, josta tiedot tuodaan Osaamispolkuun. Digivision tietoallas tulee näin ollen saada käyttöön ja dataintegraatiot teknisesti toimiviksi ennen lain voimaan tuloa. Lailla ei tulisi velvoittaa sellaisten tietojen erikseen siirtämiseen tai tallentamiseen, jotka tullaan saamaan keskitetystä, tulossa olevasta tietovarannosta. Lakiesitykseen tulee tehdä riittävän pitkät siirtymäsäännökset, jotta korkeakoulut pystyvät toteuttamaan veloitteensa yhteentoimivuus ja resurssitehokkuus varmistuen.

Yleisesti ottaen on kannatettavaa ja tarpeellista rakentaa kansallisia tietovarantoja ja palveluja koulutuksen toimialalle. Tällä hetkellä on rakentumassa useita tietovarantoja ja palveluita, joiden keskinäinen suhde ei näyttäydy selkeänä korkeakouluille tiedon tuottajana ja rekisterinpitäjänä eikä oppijoille tiedon ja palvelujen loppukäyttäjinä. Yhteentoimivan kokonaisuuden suunnittelu, resursointia ja rakentamista tukisi, mikäli palvelu- ja järjestelmäkokonaisuutta kuvattaisiin vakiintuneilla viitearkkitehtuurin kuvaustavoilla.

Havila Marjo

Jyväskylän yliopisto - Koulutuspalvelut, digipalvelut, avoin yliopisto sekä laki- ja hallintopalvelut.